

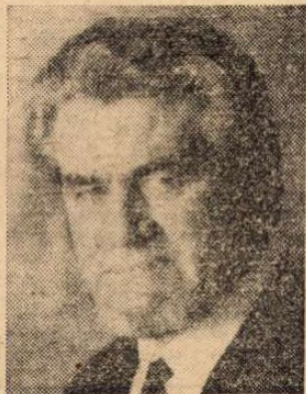
1985. évi Állami és Kossuth-díjasok

FARAGÓ ANDRÁS

Gyakorolni a szigort

Orgonás Faragó énektanár úr, ha valamelyik növendékét „kedvőském”-nek szólította, a diák indokolt kétkedéssel várhatta a folytatást; ha pedig úgy kezdte, hogy „kedvőském, aranyoskám”, akár félni is volt ok. Ma fekete Bocskai-ruhában, operaszínpadon a fiát röviden Andris-nak említette, akkor nagyjából elégedett volt; ha Andriskámat mondott, utána megdohogta őt is, esetleg a karmestert, meg a rendezőt is. Talán innen ered, hogy Faragó András a zenés színpad legkeményebb, önmagukhoz-másokhoz legkegyetlenebb figuráit is egyfajta szeretettel, elnéző jóindulattal közelítette meg. Kevésbé érdekelt belőlük, hogy mennyire és hogyan gonoszak vagy ridegek, mint az, hogy mitől lettek gonoszak és ridegek. Vállalni, de jó szóval gyakorolni a szigort — ezt tanulta. Fölsimítani, de emberként meg is érteni a rosszat — ezt sugallja alakításában.

Jágó, Főinkvizitor, Scarpia, Borisz és Hovanszkij ettől nem sematikus figurák, súlyos, bonyolult emberi képletek nála. Harmadik éve veszi magára őket. Rejtett jellemvonásaikkal átjátszanak egymásba a szerepei, ezért nem merevedtek meg az évtizedek alatt. Votában,

a Kékszakállban, a Szarvassá vált fiúk apjának hangjában ugyanaz a fényes keménység, mint az intrikusokéban, de a ketősség itt már nem leplezett. Elfojtatlan. Néhány önkéntelen megremegő hang, pár másodperc a hosszú előadásból, s a hallgató átérzi, mennyivel több köze van életéhez a mitikus történetek élményének, a pusztá példázásának.

Rituális tartásával és gesztusával érzelmvilágunk áldozati szertartásainak celebrálójaként hat. Ennek a kultuszolyan-mat végtelenjébe emeli a zenévé átlényegülő szavakat. Életét aszketikus fegyvellemmel a hivatásához igazítja. Az eredmények elismerője a Kossuth-díj.

Fodor Lajos

KORUNK MŰSZERÉSZEI

Beépül a számítógép

Mikroprocesszort tartalmazó eszközök kifejlesztéséért részesült Állami Díjban a Budapesti Műszaki Egyetem műszer- és mérés-technikai tanszéke és a Medicor hattanú kollektívája: Bádi Béla, a Medicor esztergomi gyára igazgatója, Horváth Gábor, a BME adjunktusa, Schnell László, a BME professzora, Selényi Endre, a BME docense, Szitánovits János, a BME docense és Zillich Pál, a Medicor főosztályvezetője.

A Medicorral a kapcsolat 1976-ban kezdődött — mondja Schnell László professzor —, amikor is tanszékünk megbízták egy orvosi műszer vezérlésének kidolgozásával. Ezután mindig újabb és újabb ötletek, lehetőségek tárultak fel az együttműködésben. Az Állami Díjat egy olyan komplex technológia kidolgozásáért kaptuk — a fejlesztést a tanszék, a gyártást a Medicor végezte —, amelyek segítségével a legkülönbözőbb műszereket lehet létrehozni. Ezt a rendszert szakmai körökben MMT-rendszer néven ismerik, s alkalmazható egyebek között orvostechikai műszerek, erőáramú mérőautomaták, ultrahangos szívinvázgáló berendezés, nyomtatott áramkört tervező készülék előállítására. A

számítástechnika, a mikroelektronika fejlődésével, a kissetítőgépek kifejlesztésével lehetővé vált, hogy a számítástechnika módszerei, tulajdonságai beépüljenek a műszerekbe, készülékekbe, és azok hasznosíthatóak valameny-nyi előnyös tulajdonságát: a gyorsaságot, a programozhatóságot és a nagy mennyiségű adatfeldolgozást. Korábban ezt úgy tudták csak megoldani, hogy a számítógépet a műszer mellé helyezték, ez azonban meglehetősen drága és bonyolult megoldás volt.

Hangsúlyozni szeretnénk, hogy ötletünk, elképzelésünk nem lett volna kézzel fogható eredmény, ha a Medicor vezetése nem látja meg ebben a fantáziát, és nem teszi lehetővé a technológiához szükséges elemek gyártását. A mikroelektronikát tartalmazó eszközök gyártásához felkészülni nagyon nagy munka. Jólal nagyobb technológiai fegyverrel van szükség, bonyolultabb az ellenőrzés, hiszen az alkatrészek ezrei, tízezrei vannak egy-egy tenyérnyi kártyára felépítve. Technológiánkat a Medicoron kívül — ők végzik a sorozatgyártást — még 21 vállalat vásárolta meg. S talán még annyit: az ipari innováció egyik lényeges része, hogy a technológiában alkalmazni kell a mikroelektronika adta lehetőségeket. Ez a rendszer — mögötte a gyártási háttérrel — lehetővé teszi elektronikai felkészültséggel nem rendelkező vállalatoknak is az általunk kidolgozott komplex technológia alkalmazását saját innovációs feladataik megoldásában.

Halász Júlia,

Kiváló művészek

BOKOR PÉTER

Filmre írt történelem

Igazából nem tudom eldönteni, hogy mi fejezi ki jellemzőbben Bokor Péter dokumentumfilmesei lényegét. Műfajteremtő? Megszállott? Igen, azt hiszem, mindkettő. Megszállott műfajteremtő.

Elkezdett 1965-ben egy sorozatot, amely a maga nemében már akkor is újszerű volt nálunk a tévében. A század európai történetét indult feldolgozni, csomópontul kiemelve egy-egy meghatározó eseményt. Újdonság volt a szándék maga, és életképes a dokumentáló-illusztratív módszer, amit Bokor Péter a legkevésbé sem tekintett kalodának. Jó dramaturgiai érzékkel alakította minden alkalommal a témához.

Megszállottság nélkül aligha jutott volna el oda, hogy a Századunk legutóbbi, Végjáték a Duna mentén címmel adott részét a történelem elismerését is kivívta.

A közönség érdeklődése már az induláskor hűsége kísérője volt a Századunk adásainak. Azt hiszem, a nézőket kevésbé foglalkoztatta az a kérdés, ami a tudományos körökben persze vitatéma volt, azaz a történelmi ismeretterjesztés krimitizációja a Frankhamisítási ügy filmjeiben például. A nézőket az érdekeltte, hogy érdemes-e leülni a képernyő elé a Századunkhoz. Így utólag akár azt is mondhatjuk, ez a vi-

tatott módszerbeli vargabetű volt az a váma, amit Bokor Péter aztán többszö- rösen visszatért a réven.

A Végjáték a Duna mentén ugyanis olyan filmekkel állt elő, amelyek már nem egyszerűen a történelmi kutatások eredményeire épültek, hanem maguk is eredeti kutatásokkal bővítették az ismeretek körét. Európáról a II. világháború éveinek Magyarországra tevődött át a színhely, s olyan interjúk készültek, olyan anyaggyűjtés folyt a sorozathoz, hogy ezeket a filmeket már a történészeknek is érdemes kutatási forrásként, sőt, értékelésként is tekinteni.

Bokor Péter a televíziós dokumentumfilmnek olyan új műfaji változatát hozta létre, amely egyedülálló a nemzetközi televíziózásban is. Archiv felvételeket, játékfilmeken módokon rekonstruált jeleneteket, dokumentumokat, interjúkat épít egységes egésszé. A sorozat elérte a legnehezebbet: a népszerűség mellett kivívta a szakmai elismerést is. Történészekről ered az olyan értékelés, mint „történelmi mélyfúrás”, illetve „a film segítségével írt történelem”.

Már készen van újabb 8 rész. Bokor Péter kiváló művész és stábja előtt már ott a következő feladat: 1944. október 15-től 1945 elejéig filmre írni a magyar történelmet.

Bárony Éva

A HÍDÉPÍTŐ

Szerényen, fáradhatatlanul

Több száz cikk, tudósítás, interjú készült munkájáról, magáról — az érdeklődés reflektortényében álló budapesti hídfelújítások kapcsán: hét éven át. Először a Margit-híd, majd a Szabadság-híd, a Lánchíd és a Petőfi-híd felújítási munkálatainak miniszteri biztosaaként nyilatkozott dr. Dalmy Tibor a riportereknek, mindig a tennivalók, az események voltak a források, a személyek sokáig háttérben maradtak. Amikor az Árpád-híd—Flórián tér és az észak-pesti metró továbbépítésének komplex beruházása következett — már ismerte nevét, arcát is az egész ország, a Magyar Televízió s a napilapok igen sűrűn kérték meg tájékoztatásra.

Kérdés nélkül is sokat elárult magáról. Hogy kitartó, fáradhatatlan, kivételes munkabírási mértékű, szervező és barát. Nem is igen bonyolíthatta volna le több tucat alvállalkozó cég, több száz munkás közreműködésével az évekig tartó munkasorozatát, ha nem a legtermészetesebb módon tárgyal, intézkedik.

Amikor az Árpád-hídi beruházás finiséhez érkeztek, megszorodtak a róla szóló portrék is, sokan megírták, hogy szenvedélye az úszás, és rengeteget dohánnyzik. Keveset alszik, s úgy múnak el évek, hogy nem megy szabadságra. Nemrég ennek is elérkezett

az ideje: „A főnököm szabadságon van, nagyon sokan keresik, nem mondhatom meg a címét... — mondogatta a telefonba titkárnője, s egy picit sóhajtott —, végre...” Hét esztendő után három hét ta-

vaszi nyaralás: megérdemelt kikapcsolódás. Erőgyűjtés is egyúttal, mert a magas kiűntetés átvétele után új feladat várja: az Erzsébet-híd felújítására irányítja figyelmét az állami díjas. Pálffy Judit

MÁTHÉ ERZSI

Mindig újat

Szép, zugligeti lakásában (de sok évig volt albérlő!) arról beszél Máthé Erzs, Kossuth-díjas színművésznő, hogy egész életében dermesztő drukkál lépett a színpadra, minden szerepébe belehalt egy kicsit, mindegyikért rettenetes küzdelmet kellett vívnia és — szerinte — némelyikkel szemben e küzdelemben el is bukott. Mert ez ilyen pálya, nem lehet mindig brillírozni, a kudarcok is szükségszerűek.

Emlékeim szerint a Fáklyalángban kezdte pályafutását a Nemzetiben, ahol hamar kiugrott. Urbán Ernő Uborkája című szatirájának titkárnőjét olyan elementáris humorral, kiöblösödött tehetséggel játszotta el, hogy mindenki elsősorban róla beszélt, egy csapásra az élvonalba került, s azóta is őrzi ott a helyét.

— Csak a mesterséget nem tudtam sokáig. Még a Nemzeti előtt, a Vigben, kezdő koromban úgy átéltem A király nevében című darabban a gyermekét elvesztő anya szerepét, hogy zokogtam, de csak később tanultam meg a szakmai titkot: nem nekem kell sírnom fent a színpadon, hanem a közönségnek lent a nézőtérben. Egy idősebb kolléganőmtől tanultam a legfontosabbat, jólesik megneveznem: Pártos Erzsébet.

— Ma is tanulni, fejlődni, újat csinálni szeretnék, holtomig. Néhány éve emiatt váltottam színházat. Úgy éreztem: az új Katona József Színházban többet tanulhatok. Főlőseges ülni a babéraiton, amelyeket különben is emlétezőnek tekintek, őrizni a rangomat, amelyért min-

den egyes szereppel úgyis újra meg kell küzdeni. Akkor hát hadd harcoljak új porondon, inspiráló, tehetséges rendezők vezetésével, akik egyenrangú félként, barátként kezelnek, s már korábban bebizonyították: jó velük dolgozni, mert lehet tőlük tanulni. Egyébként egészséges légkörű, eleven, jó hangulatú és igazi művészi eredményekre törekvő színház a Katona József, szeretem. Barabás Tamás

MARTON FRIGYES

A humor professzora

Neve összeforrt a Rádió Kabarészínházával, sőt a kabarének mint műfajnak, az utóbbi két évtizedben elért eredményeivel, értékeivel. Pedig Marton Frigyes, a most Kiváló művész címmel kitüntetett rendező ifjú korában talán maga sem gondolta volna, hogy a gyakorta nagyon is nehéz témákat megpendítő könnyű műfaj szolgálatának szentelje pályafutása legjavát.

1954-ben kapott diplomát a Színház- és Filmművészeti Főiskola rendezői szakán, majd Pécsre került, ahol rögtön tehetséget próbáló feladatokat kapott, rendezett Shakespeare-dramát, Visnyevszkij-darabot, nagyszerűen, sőt még színészként is fellépett a Veszélyes fordulóban. Aztán egyik napról a másikra otthagya sikerei színhelyét. Pestre jött, s a Rádióban megkezdte azt a munkát, amelynek váratlan és idős előtti nyugalomba vonulásáig központi figurája lett. Nem vállalt könnyű feladatot, hiszen a Patyolat és a „Jó reggelt kedves osztályvezető elvtárs, hogy vagyunk?” — humorizálás után „csupán” arra vállalkozott, hogy verbális, politikai kabarét teremtsen.

Munkáját kiteljesítette és tovább folytatta, amikor immár újra színházban rendezett: a Komlós János irányította Mikroszkóp

Színpad sajátos műfajú programjainak 6. adta meg a végső formáját, később igazgatóként, rendezőként egyaránt irányította a társulatot. Az együttes és Marton személyes sikerét is bizonyította, hogy hónapokra előre elkelt minden jegy, s hogy beszéd- és vitatéma volt egy-egy bemutató. „Nem a poén a fontos, hanem a mondanivaló” — hangoztatja, s véleménye szerint a politika, demokratizmusunk fokmérője, hogy mit és mennyit lehet elmondani a humor nyelvén. S e tekintetben Marton Frigyes valóban tághatárok között mozgott. Humorfestivált rendezett, ifjú humorista tehetségeket fedezett fel; nemcsak a legjobb színészeket nyerte meg a kabarének, hanem közéleti személyiségeket is, akik szereplőként is szívesen vettek részt a nevetgetés felelős munkájában, vagy éppen nevettek mások hol szelíd humorral, hol vaskosabb iróniával felmutatott hibáin. Ismerve őt, nem hiszem, hogy megelégedne korábbi sikereivel, s a Rádiótól megválván csak ülne a babérokon. Újabb és újabb feladatokra készül, most például a magyar humor történetéről készül könyvet írni, és bizonyos vagyok benne, hogy más meglepetéseket is tervez...

Harangozó Márta